

Wprowadzenie	9
I. Najstarsze cywilizacje	13
II. Starożytna Grecja	21
1. Wspólne cechy wychowania greckiego	21
2. Sparta. Wychowanie wojskowe	23
3. Ateny. Wychowanie obywatelskie	25
4. Sofiści	27
5. Sokrates	28
6. Platon	29
7. Isokrates	31
8. Arystoteles	32
III. Hellenizm	33
1. Charakterystyka i ramy czasowe	33
2. Wielkie ośrodki kultury hellenistycznej. Nowy model wychowania i szkolnictwa	34
IV. Rzym	37
1. Ogólna charakterystyka	37
2. Wychowanie rodzinne i wpływy greckie	37
3. Organizacja szkół	39
4. Rzymska myśl pedagogiczna okresu republiki i cesarstwa	40
a) Seneka Młodszy	40
b) Marek Fabiusz Kwintylian	41
c) Plutarch z Cheronei	42
V. Wychowanie i szkolnictwo pierwszych wieków chrześcijaństwa	43
1. Trudne początki i umacnianie się chrześcijaństwa	43
2. Chrześcijański ideał wychowawczy	44
3. Rola Ojców i pierwszych Doktorów Kościoła	45
4. Rozwój szkolnictwa w Cesarstwie Bizantyńskim	48

VI. Średniowiecze	51
1. Pojęcie średniowiecza	51
2. Między antykiem a średniowieczem	52
a) Boecjusz	52
b) Kasjodor	53
c) Izydor z Sewilli	53
d) Druidzi	54
e) Benedyktyni	54
3. Reformy oświatowe Karola Wielkiego	
Renesans karoliński	56
4. Odrodzenie XII wieku. Początki scholastyki	57
5. Rozwój szkół zakonnych	59
6. Szkoły katedralne, kolegiackie i parafialne	60
7. Wychowanie i rozwój szkolnictwa w Polsce	61
8. Powstanie i rozwój uniwersytetów.	
Złoty wiek kultury szkolnej	63
9. Rozwój szkolnictwa żydowskiego w diasporze	71
10. Metody wychowania, program i dydaktyka średniowieczna	71
VII. Edukacja pozaszkolna	75
1. Wychowanie stanowe	75
2. Wychowanie religijno-wyznaniowe	78
VIII. Wychowanie i szkolnictwo w okresie Odrodzenia i Humanizmu	83
1. Co to jest Odrodzenie i Humanizm?	83
2. Italia. Początki humanistycznej myśli pedagogicznej.	
Szkoły dworskie	85
3. Niderlandzka myśl pedagogiczna.	
Szkoły Braci Wspólnego Życia	89
4. Odmienność angielskiej myśli pedagogicznej	93
5. Collège de France. Humanistyczna myśl pedagogiczna we Francji	96
6. Humanizm a polskie szkolnictwo.	
Polscy pisarze pedagogiczni epoki Odrodzenia	99
IX. Reformacja	111
1. Reformacja jako ruch religijny i społeczny.	
Powstanie nowego szkolnictwa	111
2. Marcin Luter i jego stosunek do szkół	113
3. „Praeceptor Germaniae”. Reformy szkolne Filipa Melanchtona	114

4. Gimnazjum Jana Sturma	116
5. Jan Kalwin twórcą szkolnictwa kalwińskiego	118
6. Szkolnictwo protestanckie w Polsce	120
X. Wychowanie i szkolnictwo katolickie w okresie potrydenckim	129
1. Nowe prądy w Kościele w czasach reform i kontrreformacji	129
2. Nowego typu szkolnictwo zakonne	130
a) Szkolnictwo jezuickie	130
b) Szkolnictwo oratorijskie i pijarskie	135
c) Szkolnictwo innych zakonów	137
3. Szkolnictwo parafialne	138
4. Szkolnictwo teologiczne	139
5. Edukacja dziewcząt	141
XI. Szkolnictwo potrydenckie w Rzeczypospolitej	143
1. Uniwersytety i ich kolonie	143
2. Wielki rozwój kolegiów zakonnych	145
3. Apogeum i upadek szkolnictwa parafialnego w XVII-XVIII w.	149
4. Studia zakonne i seminaria duchowne	151
5. Edukacja dziewcząt w Rzeczypospolitej	153
XII. Rozwój szkolnictwa na Rusi do II połowy XVII w.	155
XIII. Rozwój nauki i myśli pedagogicznej w dobie realizmu XVII w.	159
1. Warunki polityczne. Przewrót w nauce i filozofii	159
2. Zmiany w pedagogice epoki realizmu. Bacon, Kartezjusz	161
3. Wolfgang Ratke	162
4. Utopiści. Tomasz Campanella i Jan Walenty Andreaë	163
5. Największy pedagog XVII w. Jan Amos Komeński	165
6. Janseniści	171
7. Pedagogika rewolucji angielskiej	173
8. Początki szkolnictwa wojskowego	176
XIV. Oświecenie. Wiek pedagogiczny	179
1. Co to jest Oświecenie?	179
2. Anglia. John Locke. Wychowanie gentlemana	181
3. Francja. Claude Fleury. Użyteczność wychowania	182
4. Fénelon. Problem wychowania dziewcząt	184

5. Markiza Françoise d'Aubigné de Maitenon	185
6. Wychowanie naturalne. Jean Jacques Rousseau	186
7. Oświata dla ludu	191
8. Szkolnictwo żydowskie	197
XV. Idea szkoły nowoczesnej, świeckiej i ludowej	201
1. Kasata jezuitów. Sekularyzacja szkolnictwa	201
2. Reformy szkolne w Portugalii i Francji	202
3. Kryzys i reformy uniwersytetów	204
XVI. Wielkie reformy szkolne w Rzeczypospolitej	207
1. Reforma Stanisława Konarskiego	207
2. Reforma szkół jezuickich	208
3. Powstanie szkoły rycerskiej w Warszawie	210
4. Komisja Edukacji Narodowej. Początki nowoczesnego szkolnictwa w Rzeczypospolitej	211
XVII. Reformy szkolne w Rosji	219
1. Reformy Piotra Wielkiego	219
2. Rozwój nauki i szkolnictwa w Rosji w okresie Oświecenia	221
XVIII. Myśl pedagogiczna wielkiej rewolucji francuskiej	223
1. Ogólne przesłanki	223
2. Projekty nowoczesnego szkolnictwa	224
a) Karol Maurycy Talleyrand	224
b) Antoni Michał Condorcet	224
c) Ludwik Michał Le Pelletier	225
3. „Ojciec szkoły ludowej”, Jan Henryk Pestalozzi	226
Bibliografia (Wybór)	231
Indeks osób	235
Indeks miejsc geograficznych	241